

Tijdcapsule PLANETS-project zorgt voor verwarring

Om het probleem van duurzame toegankelijkheid van digitale gegevens op te lossen zijn niet alleen technische hulpmiddelen nodig, maar ook draagvlak en financiering. Daarom was het een lovenswaardig initiatief van het technisch georiënteerde Europese PLANETS-project om ter gelegenheid van de afsluiting een evenement te organiseren waarmee ook de pers gehaald kon worden.

De projectmedewerkers bedachten een digitale tegenhanger van het *human genome project*: de 'PLANETS tijdcapsule'. In een zware ijzeren kist bracht het projectteam verschillende digitale dragers samen met informatie in diverse bestandsformaten, met daarbij (op papier!) alle informatie waarvan het team nu kon bedenken dat die later nodig zal zijn om de informatie te kunnen weergeven. Met enig uiterlijk vertoon werd de kist vervolgens ondergebracht in 'Swiss Fort Knox': een commercieel datacentrum, gevestigd in een oude atoombunker die is ingegraven in de Zwitserse bergen en die volgens de exploitanten volledige bescherming biedt tegen zowel atoombommen als chemische en biologische wapens.

Persbureau Reuters pikte het bericht op en maakte zelfs een videoreportage waarin wordt gesproken van een 'zero-risk facility'. Om het 007-gehalte nog wat op te schroeven gaf het persbureau in de video aan dat het de

Zware jongens kwamen eraan te pas om de capsule atoomvrij op te bergen.

exacte locatie van de bunker niet mag prijsgeven en evenmin de gezichten mag laten zien van de bewakingsmedewerkers. Reuters noemt de tijdcapsule een digitale 'Steen van Rosetta' die de toekomst in staat zal stellen onze huidige informatie te ontcijferen.

Enkele dagen na het evenement, op 26 mei, kopt het Nederlandse *InformatieProfessional* in zijn elektronische nieuwsbrief: 'Bomvrije en atoombestendige kluisdeuren bieden bescherming tegen dataverlies'. De oppervlakkige lezer zal geheel gerustgesteld zijn.

Ten onrechte. Want bomvrije bunkers helpen niet tegen technische ontwikkelingen die ervoor zorgen dat de computers van over pakweg twintig

jaar de huidige informatie niet meer kunnen lezen. De tijdcapsule kan wellicht een stukje digitale archeologie mogelijk maken, maar voor de exabytes aan wetenschappelijke informatie die we produceren en toegankelijk willen houden vormen betonnen muren en dikke sloten juist *geen* oplossing. Die informatie is veel meer gebaat bij continu en actief databeheer, bij gebruik.

Wie de website van de PLANETS tijdcapsule volledig leest, zal die nuancerings ook tegenkomen. Daar wordt gesproken over het zichtbaar maken van de kwetsbaarheid van digitale informatie over twintig of vijftig jaar. Maar dan is het imago-kwaad al geschied. Het beeld van veilige bunkers met stevige bewakers heeft zich genesteld in de geheugens. Voor de nuancerings moet je naar de website van PLANETS zelf en een paar keer doorklikken. Dat zullen maar weinig niet-deskundige lezers halen. Zij zullen rustig gaan slapen in de vaste overtuiging dat er veilige plekken zijn waar onze digitale informatie voor de toekomst is veiliggesteld. Daarmee is het tegendeel bereikt van wat de opzet was. En dat is jammer.

Inge Angevaere

 www.ifs.tuwien.ac.at/dp/timecapsule/home.html

Dr. Andreas Rauber (TU Wenen, links) en dr. Adam Farquhar van de British Library met de tijdcapsule.

Gelezen

Parse Insight Consortium: Science Data Infrastructure Roadmap; Permanent Access to the Records of Science in Europe; PARSE.Insight Deliverable D2.2; Report of project FP7-2007-223758, 2010
Report, providing an overview and initial details of both technical and non-technical components, needed to supplement existing and already planned infrastructures for science data. The components presented are aimed at bridging the gaps between islands of functionality, developed for particular purposes, often by other European projects, whether separated by discipline or time. Thus, they are intended to play a general, unifying role in science data. While developed in the context of a European-wide infrastructure, there would be great advantages if these types of infrastructure components would be available much more widely. Downloadable at www.parse-insight.eu

Eric Sieverts: Grotere rol voor informatie-professionals bij beheer van gegevensverzamelingen; InformatieProfessional 7/8

(2010); ISSN 1385 5328
Eerste bijdrage in een serie 'Data doen er toe'. Overzicht van de volgende bijdragen in deze serie: linked data, taak en competenties van de data librarian, modellen en standaarden voor beheer van datasets, een universitair datacentrum, DANS: data archivering – duurzaamheid – persistent identifiers, infrastructuur voor zelf-archiveren van datasets, met datasets verrijkte publicaties, 3TU een datarepository voor technische wetenschappen, juridische status van ruwe data.
www.informatieprofessional.nl/

Caroline Voorbrood m.m.v. Heleen van Luijn: Data – Voer voor psychologen? Archivering, beschikbaarstelling en hergebruik van onderzoekdata in de psychologie. Amsterdam, Aksant Academic Publishers, 2010; DANS Studies in Digital Archiving 4. ISBN 978 90 5260 374 2
Hebben psychologen behoefte aan een digitaal archief en aan de datadiensten van DANS? Data Archiving and Networked Services is in 2005 opgericht door

KNAW en NWO om de toegankelijkheid van databestanden voor alfa- en gammawetenschappers te verbeteren. Onder meer moest het de behoefte verkennen aan nieuwe data-archieven binnen de geestes-, maatschappij- en gedragswetenschappen. De DANS-archieven tellen relatief weinig psychologische datasets. Toch is het aantal psychologisch onderzoekers zeker zo groot als het aantal sociologen of andere maatschappijwetenschappers. Reden voor DANS om de datavoorziening en databehoeft in de psychologie te verkennen. Dit rapport, bedoeld voor discussie met het veld over datamanagement in de psychologie, doet daarvan verslag. www.dans.knaw.nl/content/bestelformulier

R. Feskens, J. Kappelhof, J. Dagevos, I. Stoop: Minderheden in de mixed-mode? Een inventarisatie van voor- en nadelen van mixed-mode dataverzameling onder niet-westerse migranten. Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau, 2010; ISBN 978 90 377 0517 1

Column
Willem Kuiper

Naar een P.D.B.

Wie zich beroepshalve bezighoudt met het editeren van middeleeuwse teksten, zou de handschriften waarin die teksten bewaard bleven graag in zijn onmiddellijke fysieke nabijheid hebben. 'Analoge' reproducties van de bron, zeker als zij zwart-wit zijn, schieten te kort als het om details gaat. Het liefst zou je het handschrift naast je op een lessenaar open hebben liggen.

Dat kan dus niet.

Middeleeuwse handschriften en drukken liggen achter slot en grendel in kluisen van bibliotheken. En dat is maar goed ook, want dan wordt er optimaal voor gezorgd, én dat handschrift is (uitzonderingen daargelaten) opvraagbaar en raadpleegbaar. Geen grotere barrière voor een onderzoeker dan privé-bezit.

Het kan dus wel!

Digitalisering in hoge resolutie van middeleeuwse handschriften betekent veel meer dan beeldarchivering: zichtbaar wordt wat voor het ongewapend oog onzichtbaar is. Dankzij hoogwaardige digitalisering van de *Lancelot-compilatie* (KB Den Haag 129 A 10; binnenkort ook on-line) onderga ik de sensatie die Antonie van Leeuwenhoek voelde toen hij voor het eerst door zijn microscoop keek.

Het handschrift waarin de *Lancelot-compilatie* bewaard bleef is complex, kostbaar en kwetsbaar. Het komt normaal gesproken niet uit de kluis. Voor detail-onderzoek is dat een grote belemmering.

Maar nu het gedigitaliseerd is, kijk ik over de schouder van de kopiïst mee en zie ik zijn pen over het perkament bewegen. Ik kan de doorhalingen lezen, de verbeteringen en de ingrepen van een andere hand, die ik door de iets andere lettervorm en inktkleur nu wél van die van de kopiïst kan onderscheiden. Het handschrift mag van mij in de kluis blijven liggen. Dichterbij dan digitaal om te zien wat er staat, kan niet.

Het digitaliseren van middeleeuwse handschriften is geen sinecure. Wie ben ik om te twijfelen aan het digitaliseringsbeleid van de bibliotheken en hun conservatoren? Maar als ervaringsdeskundige weet ik ook dat het handschrift waar de individuele onderzoeker naar smacht vaak nog (lang) niet aan de beurt is.

Vandaar dat ik al jaren van droom van een P.D.B., een Persoonlijk Digitaliserings Budget. Met dat P.D.B kunnen onderzoekers jaarlijks een kostenloze bestelling doen in een Nederlandse bibliotheek: ik wil dát handschrift of die druk gedigitaliseerd hebben.

Strikt genomen is dit een budgettair neutrale beloning, want alles wordt met gesloten beurzen afgerekend. Het bewuste handschrift moet immers vroeg of laat toch gedigitaliseerd worden. Het enige verschil is dat het nu wat eerder gebeurt.

Als mijn droom werkelijkheid wordt dan reserveren bibliotheken een vrije ruimte binnen hun digitaliseringsbeleid en laten die dan invullen door individuele onderzoekers, die met andere ogen kijken.

Dr. Willem Kuiper is als onderzoeker verbonden aan de Leerstoelgroep Historische Nederlandse Letterkunde van de Universiteit van Amsterdam en het Huygens Instituut.

In Nederland is in de afgelopen twintig jaar ruime ervaring opgedaan met surveys onder niet-westerse groepen. Deze wijze van data verzamelen is echter duur en de respons blijft soms achter bij de verwachtingen. Reden om te bezien of andere dataverzamelmethode, bijv. m.b.v. internet of telefoon, tot een betere respons en lagere kosten leiden. Wellicht is het mogelijk om verschillende methoden in een onderzoek te combineren (wat 'mixed-mode' genoemd wordt). Dit rapport somt de voor- en nadelen op van deze mixed-mode aanpak voor surveys onder niet-westerse groepen. Het is gebaseerd op een uitgebreide literatuurstudie en interviews met experts. www.scp.nl

Toekomst voor ons digitaal geheugen (2): strategische agenda voor duurzame toegankelijkheid; Den Haag, Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid, 2010.

GISELLA KLEIN